

ПРО НОВІ НАПРЯМКИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Мета кримінології як науки полягає не тільки в вивченні злочинності як негативного соціального явища, а й в розробці на основі такого вивчення відповідних заходів протидії злочинності, щоб її рівень можливо було знизити до певного так званого “порогу”, який можливий і доступний державі та суспільству навіть з урахуванням тяжких економічних, соціальних, суспільно-психологічних та інших умов їх існування в певний період розвитку. Цей напрямок в кримінологічній науці традиційно називають теорією попередження злочинності.

Слід зазначити, що кримінологія досить багато зробила у цьому напрямку. З моменту її відродження у 60-х роках, було проведено значну кількість теоретичних і прикладних досліджень, результатом яких стало створення основ теорії попередження як складової частини кримінологічної науки. У рамках цієї теорії розроблялися і конкретні заходи попередження злочинності, які знайшли своє застосування свого часу як у Радянському Союзі, у тому числі і в Україні, так і за кордоном. Підтвердженням цьому є, наприклад, доповідь професорів Манчестерського університету Б. Хебентона і Д. Спенсора на XI міжнародному кримінологічному конгресі (Будапешт, 1993 р.). Вказані автори провели досить цікавий експеримент, суть якого зводилась до того, що вони зібрали воедино наукові рекомендації з попередження окремих видів злочинів, які були розроблені науковцями різних країн, і впровадили їх в практику шляхом включення в державні і регіональні програми боротьби зі злочинністю і окремими її видами. В результаті виявилось, що найбільш ефективними і доступними для практичного здійснення стали рекомендації і пропозиції, розроблені 10-15 років назад у Радянському Союзі.

Між тим, 90-ті роки ХХ століття внесли певні корективи у теорію і практику боротьби зі злочинністю, у тому числі і у проблеми її попередження. Суттєве збільшення рівня злочинності, значне розповсюдження організованої, професійної та інших, не менш небезпечних, форм злочинності, поява нових видів неправомірної поведінки, які у подальшому знайшли свою криміналізацію у кримінальному законі, та інші чинники внесли певні корективи і в

розвиток кримінології.

Деякі автори у зв'язку з цим звернули свою увагу на зміну, уточнення або доповнення предмету кримінологічної науки, які, на їх думку, повинні сприяти оновленню кримінології, відмови від попередніх догм та стереотипів, можливості кримінології більш адекватно реагувати на зміну криміногенної ситуації і своєчасно пропонувати випереджуючі заходи попереджувального впливу. Зокрема, російський кримінолог С. Курганов пропонує змінити і розширити, як вбачається з його публікацій, предмет кримінології за рахунок включення до нього вивчення як кримінально каранних діянь, так і інших правопорушень, а, в цілому, будувати предмет кримінології на власних засадах, які не зводяться до основних положень наук кримінального права чи соціології (автор виступає, мабуть, противником і соціологічного підходу до вивчення злочинності (так званої “соціології злочинності”), який є розповсюдженим у зарубіжній кримінології і певною мірою знаходить своє відображення у працях деяких російських і українських кримінологів).

Група науковців з Луганського інституту внутрішніх справ (О.Баляба, Е.Віленська, Е.Дідорско, Б.Розовський), частково полемізуючи з С.Кургановим на сторінках однієї з своїх монографій, пропонують своє визначення кримінології як науки 1) про закономірності функціонування правосвідомості та правової культури, формування оцінок соціальної справедливості правових норм; 2) причинах й умовах, в силу яких державна політика, яка виражена в законах і інших нормативних актах, і поставлена, у тому числі, під охорону кримінально-правових норм, не знаходить адекватного розуміння та зусиль з її підтримки у певних верствах населення; 3) правових формах перебудови суспільства шляхом узгодження різнонаправлених інтересів соціальних груп у частині організації правопорядку, яка повинна здійснюватись як шляхом усунення протиріч, так і розробкою заходів переконання та примусу до його дотримання; 4) правослухняності і злочинності як субкультури, їх допустимого (в конкретних історичних умовах) співвідношення в структурі елементів, які забезпечують динамічну рівновагу суспільних відносин. Таке бачення кримінології як науки, яке суттєво відрізняється від загально прийнятого, передбачає, як нам здається, і зміну її предмету.

Незважаючи на цікавість вищевикладених пропозицій, слід зазначити, що на сьогоднішній день вони, мабуть, дещо передчасні.

Кримінологія все ж таки є відносно молодою наукою, яка не так давно сформувала свій предмет, і подібні новації повинні пройти достатню апробацію часом, для того, щоб визначити їх прийнятність у майбутньому для кримінологічної науки.

Інші ж вчені, у межах усталеного на сьогоднішній день предмету кримінології, ставлять питання про вивчення не окремих видів злочинів чи форм злочинності, як це раніше традиційно здійснювалось у рамках Особливої частини кримінології і в результаті вивчення яких розроблялись конкретні заходи попередження, а про більш глибоке вивчення окремих соціальних явищ і процесів, криміногенних об'єктів та інших чинників, що обумовлюють вчинення певних видів злочинів, з метою вироблення стратегії і тактики нейтралізації або обмеження їх впливу на детермінацію злочинності, на формування протиправної поведінки особи. Відповідно до цього пропонується сформувати і нові галузі (підгалузі) кримінології чи окремі спеціальні кримінологічні теорії, розвиток яких буде сприяти в цілому оновленню та розвитку і кримінологічної науки, і теорії попередження злочинності. Зокрема, в кримінологічній літературі вносяться пропозиції про розвиток архітектурної кримінології, економічної кримінології, кримінології необережності, пенітенціарної кримінології, політичної кримінології, ювенальної кримінології, сімейної кримінології, регіональної кримінології, кримінології соціального контролю та інших.

Вбачається, що такий підхід на сьогодні до вивчення злочинності є найбільш продуктивним, заслуговує уваги і підтримки досліджень у вищевказаних напрямках.

*Ас. кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Валуйська М.Ю.*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ УМИСНИМ УБИВСТВАМ У ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД

Історичні зміни в Україні обумовили зміни практично в усіх сферах нашого суспільства. Нажаль реаліями сьогодення є наявність складних криміногенних обставин, які тягнуть за собою зниження цінності людського життя. Відмічається зростання кількості вбивств. Має місце неухильна тенденція до розширення “сфери діяльності” жінок-убивць та все гостріше встає проблема неповнолітніх убивць.

Соціальна напруженість обумовила зростання кількості осіб з